

SÜRYANİ KADİM ORTODOKS KİLİSESİ PATRİKHANE NİZAMNAMESİ

Mehmet ŞİMŞEK*

Özet / Abstract:

Bu çalışmada Süryani kadim Ortodoks kilisesinin Osmanlı bürokrasisindeki yerini belirleyen ilk resmi belge olan patrikhane nizamnamesini günümüz Türkçesine uyarlamaya çalıştık. Bu belge dini otoriteyle halk temsilcilerinin ortaklaşa hazırladıkları hukuki bir belge olması açısından da önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Süryani, Patrikhane Nizamnamesi, Ottoman

In this study, we will try to see patriarchate regulation of Syrian Orthodox church that is first official document and which designates in Ottoman bureaucracy, item by item. This document is important in point of view of being prepared by religious authority and populace representatives as a legal document

Key words: Syrian, patriarchate regulation, Ottoman

Konumuzu oluşturan Süryaniler, Osmanlı İmparatorluğu döneminde, “Hıristiyan Milleti” tanımlaması dahilinde yer almakla birlikte, devlet organizasyonu içinde doğrudan temsil edilme imkanını 20. yüzyılın başlarında elde edebilmişlerdi. Süryani Kadim Kilisesi apostolik (havari tarafından kurulan) kiliseler arasında yer alır. Monofizit inanç esaslarına dayalı olarak tesis edilmiştir. Kilise dışında, özellikle İslam’ın hakim olduğu coğrafyalarda Yakubi Süryani Kilisesi şeklinde tanımlanmıştır.

Dinsel yapılanma konusunda tamamen özgür olan Süryaniler, Osmanlı devlet bürokrasisine Ermeni Patrikliği kanalıyla ulaşmaktaydılar. İstanbul’da Süryani nüfusunun bulunmayışı ve siyasi anlamda Batılı hamilerinin olmaması, Süryanilerin, Ermenilerin “yamağı” durumunda kalmaları sonucunu doğurmuştur. 3 Ağustos 1289/1827 tarihli bir arz teskeresinde, “Ermenilerin vesayetinden Süryanilere İstanbul’da bağımsız bir patrikhane kurulması”, “1281/1864 tarihli Berat Fermanı’nda ...Ermeni milletine tabi Süryani taifesinin”¹ biçimindeki ifadeleri bu durumu açıklarken, İslamiyet’in ilk

* Sosyolog Yazar

1 Gabriyel Akyüz, Osmanlı Devleti’nde Süryani Kilisesi, Mardin, 2002, ss. 14-21 ve 32; Bu konunun başlıbaşına bir tartışma konusu olduğu gerçeği şüphesizdir. Bu konu ile ilgili olarak bakınız, M. Macit Kenanoğlu, Osmanlı Millet Sistemi: Mit ve Gerçek, Klsaik Yay. s. 109-112. İst. 2004 “Kudüs Ermeni patrikliğine verilen beratlarla Süryanilerin Ermenilerle hemmillet olup onlara yamak olarak tayin edildiğine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Ancak hemen belirtmek

devirlerinde Süryaniler, neredeyse Hıristiyanların tek temsilcisi durumundadırlar. Hicretin 2. yılında, Hz. Muhammed tarafından hazırlatılan ahitname de, “Nasrani Yakubilere (Süryanilere) ve diğer Hıristiyan taifelerine” yöneliktir. 3 metre uzunluğunda ve ceylan derisi üzerine, kırmızı, yeşil ve siyah renklerle yazılı bulunan ahitnamenin 2. ve 30. satırlarında Süryani ibaresi bulunmaktadır². Kilise tarihi açısından önemli bir yere sahip olan Süryaniler, ilk defa 18 Mart 1330/1914 tarihinde Adliye ve Mezahip Nezareti’ne başvurarak, Süryani Kadim Ortodoks Kilisesi’nin Osmanlı bürokrasisindeki yerini tescil ettirmek isterler. 64 madde olarak hazırlanan bu nizamname ile, kilise hiyerarşisi tanzim edilir³.

1923 yılında, Osmanlı Devleti’nin tarih sahnesinden çekilip yerine, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte, yeni bir dönem başlar. Yeni yönetimin Dünya uluslar topluluğu tarafından benimsenen sınırları içerisinde yaşayan Süryaniler, varlıklarını koruyup geliştirmeye çalışmışlardır.

Türkiye’de yaşayan Süryaniler, 1960’lı yıllardan sonra bir göç dalgası içine girmişlerdir. Bu göç olgusunun temel dinamikleri arasında, mevcut olan huzur ve güven ortamının aksaması yer almaktadır. Bu göç ile ilgili ekonomik gerekçeli açıklamalar yetersiz kalmaktadır. Süryanilerin yaşadıkları yerlerde ortanın üstünde bir yaşam standardını yakalamış olmaları, bir çok zanaat kolunda söz sahibi olmaları ve eğitim kurumlarını rahat bir şekilde kullanmaları, göç nedenlerini ekonomik temelde açıklamayı yetersiz kılmaktadır. 1975-1980 arası ivme kazanan göç, daha çok İstanbul’a yönelik olmuş, bu tarihten 1995’lere kadar, Avrupa’ya yönelen göç hareketleri, Süryanilerin Türkiye’deki varlıklarını, yok denecek duruma getirmiştir.

Anadolu insanı için, kendisinin dışındakilerle olan ilişkilerini belirleyen ölçüt, etnik kimlik olmamış daha çok dinsel çerçeve içinde diğerlerini tanımlamıştır. Toplumu meydana getiren kültürel varlıklar olan inançları

gerekir ki, belgelerden ortaya çıkan en önemli sonuç, Osmanlı Devleti’ndeki bütün Süryanilerin Ermenilere tabi olmadığıdır. Özellikle Turabdin bölgesinde yaşayan Süryani Patriğinin, diğer müstakil patriklerin yetkilerine sahip olduğunu gösteren delilleri örnekleriyle ortaya koymaya çalışmıştır.”

2 Akyüz, age, s. 161

3 Nizamnamenin tam metnini kitabın sonunda ekler bölümünde görebilirsiniz. Bu nizamnamenin Osmanlıca metni Mardin Kırklar Kilisesine bulunmaktadır. Çalışmaya esas aldığımız nizamname metni, M.Emil Elöve’nin 1953 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. X. s. 245-260 arasında yer alan “Türkiye’de Din İmtiyazları” başlıklı çalışmasında yer verdiği metnidir. Makaleyi tarafıma ulaştıran sevgili Av. F. Ahmet Yalçındağ’a teşekkür ederim.

tanımak, anlamak, bir bakıma, sahip olunan değerleri anlamlandırmak açısından önemlidir. Bizim için “öteki”, “diğeri”, “başkası”, inanç sistemleri ve buna bağlı olarak geliştirilen yaşam şekillerini bilmek, olabildiğince tanımak ve anlamlandırmak, kendimize tuttuğumuz aynada oluşan yansımalarla yine kendimizi değerlendirmektir.⁴

Süryani kavramının menşei ile ilgili tartışmalar sürüp giderken, günümüzde Süryaniler bir halk, bir millet olarak kabul görmektedir. Yani, Süryani = Hıristiyan kavramı, bu milletin etno-dinsel bağlantısını ifade eder. Süryani Kadim ifadesi ise ilk defa 1845'te kullanılmaya başlanır. Vatikan'ın, Doğu Hıristiyanları üzerindeki misyon çalışmaları sonucunda, Katolik mezhebini benimseyen Mihayel Crave'nin önderliğindeki grubun, 1845'te Osmanlı idaresi tarafından resmen tanınması üzerine, Ortodoks Süryaniler, kendilerini Katolik Süryanilerden ayırtmak için, “Kadim Süryani” tanımlamasını kullanmaya başlarlar.⁵ Diyarbakır Salnamelerinin (1292 -1876) tarihli sayısında, ilk defa “Kadim Süryani” ifadesinin kullanıldığını görmekteyiz. Bu tarihli salnamedeki ifade şöyledir; “Kadim Süryani Diyarbakır Murahhas Vekili Keşiş Mirza Efendi.” Bunu takip eden salnameden sonra, yayınlanan tüm salnamelerde de bu ayırım devam etmektedir.

Süryani kavramı etnik ve dini anlamda olmak üzere tanımlanabilir. Tarihi kökenleri itibariyle ele alındığında, etnik bir zemine dayalı ifade karşımıza çıkmaktadır. Dini açıklamaya dayalı olarak ele alındığında, Hıristiyanlığın doğduğu zaman dilimi ve sonrası için, bir inancın isimlendirilmesi olarak karşımıza çıkar. Modern zamanlarda ise, etnik ve dini anlamları birleşmiş olmakla beraber, etnik yönü biraz daha önde olan bir kavram olarak kabul görür.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde hayata geçirilen yeni bürokratik yapılanmada, gayrimüslimlere yönelik olarak, bunların bürokrasideki yerleri dini tanımlama olan zımmılık ifadesi yerine biraz daha seküler bir ifade olan Millet kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Islahat Fermanı sonrasında hız kazanan cemaatin durumunun hukukileştirme çalışmalarına Süryanilerde katılmışlardır. Patrikhane nizamnamesi bu alandaki ilk hukuki metin olması bakımından önemlidir.

4 Mehmet Şimşek, Süryaniler ve Diyarbakır, Çiviyazıları Yay. İst. 2003

5 Çelik, age, s. 2 Günel age s.35

SÜRYANİ KADİM PATRİKHANE NİZAMNAMESİ⁶

ADLİYE VE MEZAHİP NEZARETİ

Mezahip Müdüriyeti

No: 79

Süryani Kadim Patrikliği Yüce Makamlarına

Patrikhaneleri bir kanun tasarısı hazırlanması amacıyla İstanbul Patrik Vekili Serpiskopos Boglis, Mardin Piskoposu Cercis, Musul Piskoposu İlyas, Diyarbakır Piskoposu Toma, Patrikhanede ikamet eden Piskopos Mansur, Deyrulzafaran müdürü Rahip Afrem ile birlikte Mansur Ken'u, Naum Şeristan, Hanna Sırrı Çıkkı, Yusuf, Hanna Elkas, Hanna Hannas Efendilerden oluşan bir heyetin oluşturulması için gerekli izni kapsayan resmi evrak ve tezkereler, Osmanlı Hükümeti tarafından, yukarıda adı geçen şahıslardan oluşan heyetin oluşturulması ve hazırlanan tasarının yerine getirilmesi yüksek hükümet organlarına resmen tebliğ olunmuştur. Diyarbakır Valiliğine de adı geçen resmi evrak ve malumat ile ilgili bilgiler verilerek, oluşuma izin verilmesi anlamında resmi evrak yazılmıştır.

25 Aralık 331 ve 10 Kasım 1339

Adliye ve Mezahip Bakanlığından Diyarbakır Valiliğine ulaşan resmi evrakların suretidir.

653 sayılı ve 25.12.1331 tarihli Adliye ve Mezahip Bakanlığının Diyarbakır Valiliğine ulaşan resmi evrakın yeminli suretidir.

Patrikhaneye ait olmak üzere bir kanun tasarısının hazırlanması amacıyla bir kısım ruhani, bir kısmı da sivil kişilerden oluşan ve isimleri belirtilmiş bulunan 12 kişiden oluşan bir heyetin oluşturulmasına izin verilmesi, Süryani Kadim Patrikliğince ifade olunmuş ve Haziran 1272 tarihli Islahat Fermanı doğrultusunda gayrimüslim Hıristiyan vatandaşlardan oluşturulacak heyete belirli bir süre içerisinde yetki verilmesi, Islahat Fermanı'nın getirdiği yenilik ve zamanın şartlarına uygun olarak, Osmanlı Hükümeti'nin yönetimi

6 M. Emil Elöve, "Türkiyede Din İmtiyazlar", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt. X. Ank. 1953, s. 245-260

altında ancak, özellikle patrikhane tarafından Süryani Kadim Cemaati için hazırlanan ve gönderilen yazıda adı geçen kişilerden oluşan bir heyetin, hükümetin onayı ile gereğinin yapılması için patrikliğe resmi yazı ile bildirilmesi.

Mardin Kaymakamlığı'nın patrikhane makamına verilen belgenin sureti.

Süryani Kadim Patrikliğine,

Sayın Patrik:

Adliye ve Mezahip Bakanlığı'nın 7 Ocak 339 tarihli ve 1937 sayılı vilayet tarafından gönderilen üst yazıda belirtilen heyeti oluşturan kişilere ait bilgilerle birlikte, bir sureti ilgili makamda kalmak üzere, diğer evraklar gönderilen tarafın eki ile birlikte, hükümet tarafından gerektiğinde toplantılara başkanlık etmek amacı ile bir memurun bulundurulması ile adı geçen heyetin oluşumuna izin verilmiştir

27 Muharrem 332 ve 13 Aralık 1329

Mardin Kaymakamı Şefik

Karma Meclisin Toplantısı:

Karma meclisin 15 Ocak tarihinde toplanması belirlenmiş iken, meclis üyelerinden İstanbul Piskoposu Martinabus Bolis'in ölümü 9 Ocak'ta meydana gelmesi ve mevsimin kış olmasından, diğer ruhani üyelerin gelememesi dolayısıyla toplantı Şubat ayına kadar ertelenmiştir.

20 Şubat Perşembe günü Mor Arşnasya Toma Kasir Efendinin başkanlığında toplanan üyeler, verilen görevi en iyi şekilde yapacaklarını beyan ve taahhüt etmelerinden sonra, Patrikhane Nizamnamesi, Hanna Sırrı Efendinin başkanlığında madde madde incelenmesine başlanmıştır. Her madde Süryani cemaatinin farklı açıdaki görüş ve yaklaşımlarını dikkate almıştır.

Bu toplantılar haftada dört defa Pazartesi, Salı Perşembe ve Cuma günlerinde saat 9'dan 11'e kadar toplantı halinde olunması kararlaştırılmıştır. Mart ayının yarısında nizamnamenin tamamlanıp tasdik ve onaylanması için kaymakamlık tarafından seçilen ziraat memuru Hasan Efendi'nin huzurunda Mart ayının 17'sinde toplanarak nizamname tekrar gözden geçirilmiş, oybirliğiyle kabul edilmiş ve imza ile tasdik edilmiştir.

64 maddeden oluşan bu nizamname üç nüsha halinde çoğaltılıp, birinci nüsha Adliye ve Mezahip Bakanlığına sunulmak üzere yerel hükümet temsilcisine, ikinci nüsha patriğe, üçüncü nüsha ise İstanbul'daki Patrik vekiline verilmiştir. Yukarıda sözü edilen nüshalar, Mart 1914 sonlarında ilgili yerlere ulaştırılmıştır. 18 Mart 1914 tarihinde, meclisin toplantılarına son verilmiştir.

Süryanilerin yayınlamış olduğu "Hikmet" adlı derginin 24 Haziran 1914 tarihli 21. sayısında 336. sayfasında şunlar yazılmıştır. "Patriğimiz, Patrikhane Nizamnamesinin onaylanması için Adliye ve Mezahip Bakanlığına göndermiş olup, yüce makam nizamnamenin maddelerinin incelenmesi için devletin Şura Meclisine havale etmiştir." İşte nizamname bu şekilde meydana getirilmiştir.

Süryani Kadim Ortodoks Patrikhanesinin oluşturduğu komisyon tarafından hazırlanan ve hükümet tarafından onaylanan nizamnamenin maddeleri.

PATRIKLİĞE SEÇİLECEK KİŞİNİN ÖZELLİKLERİ VE PATRİK SEÇİMİ

Madde 1- Antakya Patriği adı ile anılan ve idare merkezi Mardin Deyrülzafaran Manastırı'nda bulunan Ortodoks Süryani Kadim Patrikliğine seçilecek kişinin, gerek Osmanlı Devleti'nin idaresi altında bulunan gerekse Hindistan'da, Amerika'da ve diğer ülkelerde bulunan Süryani Kiliselerinin en üst ruhani lideri olarak adlandırılır.

Madde 2- Patrik olarak seçilecek kişinin güzel ahlaklı, yetenekli, ilminde, kilise kanunlarına ve dini hükümlere hakim olmalıdır. Osmanlı Devleti sınırları içerisinde Süryani ruhbanları arasında kendisini kabul ettirmiş olmalıdır. Cemaat dahilinde bulunan Süryanilerin dini meselelerinde hem Osmanlı Devleti'nin, hem de Süryani cemaatinin güvenine sahip olmalıdır. Osmanlı vatandaşı olup, yaşça en az otuz beş, en fazla altmış yaşını geçmemiş olmalıdır. Görevi sırasında belirtilen yaş sınırını aşması halinde, sağlık şartları mevcut ise, bu durum onun görevden alınmasına sebep teşkil etmeyecektir.

Madde 3- Herhangi bir biçimde patriklik vazifesinin sona ermesiyle meydana gelebilecek olumsuz şartlarda, patrikhane meclis üyeleri Deyrülzafaran Manastırı'nda toplanarak, diğer memleketlerde yaşayan Süryanilerinde kabul

edeceği bir kimseyi, patriklik seçimine hazırlık amacıyla belirlenen kişi için diğer metropolitlerin, kaymakamı seçmek üzere telgrafla oyları istenir. Meclis üyelerinin oybirliği ile seçilmiş bulunan zatın, mazbatasını onaylanarak Adliye ve Mezahip Bakanlığına takdim edilir. Kaymakamın⁷ göreve başlamasıyla patrik seçimine dair usul ve kaideleri içeren yazılı bir belge gönderilecektir.

Madde 4- Yukarıdaki maddenin hükmü yerine getirildikten sonra patrik kaymakamı olarak tayin olunan kişi Deyrulzafaran'da bulunan makama geldikten on gün sonra, Osmanlı hakimiyeti altındaki piskopos rütbesi taşıyan ruhani reisler ile Hindistan'daki piskopos vekili (Mafıryan) bulunan başpiskoposu da, patrik seçimi için Deyrulzafaran Manastırı'nda belirlenecek bir günde toplanacak meclise davet edilecektir. Bu seçime Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde bulunan metropolit⁸ ve metropolit vekilleri ve metropolitlik meclis üyeleri, belirlenen günde birer vekillerinin bulunması ve halktan uygun görülen kimselerin de belirlenen günde Deyrulzafaran Manastırı'nda bulunmaları gerekir. Belirlenen mahallerdeki cemaat üyelerine davetiye gönderilecektir. Temsilci göndermeyen cemaatler, seçme hakkından vazgeçmiş sayılacaklardır.

Madde 5- Geçerli bir nedenden dolayı davete gelemeyecek olan piskoposlar, oylarını yazılı ve onaylı olarak, belirlenen tarihten bir gün önceden adı geçen meclis başkanlığına bildirmek zorundadır.

Madde 6- Kaymakam tarafından belirlenen şartları taşıyan piskoposlar ile patrik olmaya layık metropolitlerin isimlerinin bulunduğu bir belge hazırlanarak Deyrulzafaran'da toplantı halinde bulunan metropolitler ve halk temsilcilerinden oluşan karma meclise sunulur. Bu belgenin bir örneği, genel meclisin ilan yerlerine asılarak ilan edilir. İkinci maddede belirtilen şartları taşıyan piskopos ve ruhbanlardan, isimleri ilan edilen listede adları olmayanların itirazları genel mecliste değerlendirilir.

Madde 7- Patrik; bütün metropolitlerden ve cemaat temsilcileriyle, patrikhane meclisini oluşturan heyet tarafından, isimleri adı geçen listede bulunan piskopos ve rahipler arasından gizli oy ve oy çoğunlukla seçilir.

7 Kaymakam" patriklik seçimine hazırlık amacıyla seçilen kişi.

8 Bu nizamnamede geçen ruhban kategorilerinde bir takım tekrarlara yer verilmiştir. Şöyle ki, Metropolit, Matran, Episkopos, burada kullanılan üç kavram da metropolitlik unvanına işaret eder.

Patrikhane karma meclisinin üyelerinden en az iki piskopos, diğer metropolitler gibi bire oy hakkına sahiptir. Heyetin diğer on üyesi de birer oy hakkına sahiptirler. Oy pusulaları genel meclis huzurunda sayılır ve düzenlenir. Seçmenlerden iki kişiye aynı sayıda oy verildiği takdirde genel meclis takdir hakkını kullanır.

Madde 8- Kaymakamlık, patrik seçimi için gönderdiği davet yazılarının tarihinden itibaren 61 gün içerisinde seçimlerin tamamlanması ve bu maddedeki görevi yerine getirmelidir.

Madde 9- Seçimlerin tamamlanmasından sonra bir dilekçe yazılıp, patrik vekili ve seçici kurul tarafından imzalanıp mühürlendikten sonra Adliye ve Mezahip Bakanlığına bir telgraf ile bildirilir. Geleneklere göre icra edilmek üzere yeni patriğin göreve başlaması, Padişahın onayı alındıktan sonra dini tören yapılır. Bu dini töreni takiben patrik, meclis üyelerinin hazır bulunduğu bir ortamda yemin töreni yapılır. Devletine ve milletine her zaman sadakatle hizmette bulunacağına, cemaat kanunlarının uygulanmasına bütün zamanı ve gayretini sarf edeceğine dair, hazır bulunanların huzurunda beyan ve taahhütte bulunarak görevine başlar.

PATRIĞİN GÖREVLERİ

Madde 10- Patriğin görevi, nizamname gereklerine uygun hareket ve zikredilen nizamname esaslarının tamamının uygulanmasına dikkat ile yönlendirmektir. Kendisine gelen işleri ve evrakları gereği yapılmak üzere patrikhanede bulunan karma meclise havale etmektir. Bu meclisin çoğunluğu arasında kabul edilen bir karar patrik tarafından da kabul edilip, gereğince hareket eder ve gerektiğinde işlerin yerine getirilmesi için yazılı veya sözlü emir verir.

Madde 11- Patrik ruhani işlerde ve sivil cemaat üyeleri üzerinde geniş yetkilere sahiptir. Karma meclisçe verilen kararlar nizamname hükümlerine aykırı bulunduğu, bunu ret etme hakkına sahip olmakla beraber, patrik kararının meclis tarafından tekrar görüşülmesini isteyebilir. Bir madde hakkında oylar birbirine eşit olması halinde, patriğin oyunun bulunduğu taraf tercih edilir.

Madde 12- Patrik Ortodoks Süryani kilisesinin görüşünde ve dine mensup kişilerin ruhani babası olup, patrikliği dahilinde bulunan ruhani reislerin

sosyal birleştiricisi olması düşüncesiyle, adı geçen mezhebi himaye etmesi ruhani vazifesinin gereklerindedir.

Madde 13- Patriklik makamında bulunan zat, rahip ve piskoposları takdis ve tayin edebilir. Gerektiğinde bunları ve diğer ruhani sınıfa ait olanları, haklı bir nedeninin bulunması durumunda azil ve aforoz edebilir, böyle bir durumda karma meclis bu karara katılmalıdır.

Madde 14- Patrik zamanın ihtiyaçlarına göre karma meclisçe kendisine tahsis edilen yıllık gelirinden başka, adı geçen meclisin kararı olmadıkça, patrikhane, kilise ve manastırların vakıf gelirlerinden para alıp harcayamaz.

Madde 15-Patrik, Hindistan'daki Süryani Ortodoks Kiliseleri'nin durumlarını görmek ve yerinde inceleme yapmak amacıyla yola çıkmak veya diğer yerlere seyahat etmek istediğinde, bu seyahate gidip gidemeyeceği konusunda karma meclis ile birlikte karar verilecektir.

İSTANBUL PATRİKLİK VEKİLİNİN VE KUDÜS-Ü ŞERİF METROPOLİTLİĞİNE SEÇİLECEK KİŞİNİN ÖZELLİKLERİ VE ATANMASI

Madde 16- Devletin başkentinde (İstanbul'da) bulunmasından dolayı, bu önemli makama atanacak patrik vekilinin ruhaniyet özelliklerinden başka, yönetmeliklere uyan ve uygulamaları bilen, herkesin güvenini kazanmış ve her yönüyle bu makama layık nitelikte olacak kişilik ve ahlaka sahip bulunması, devletin resmi dili olan Türkçe'ye vakıf olması gereklidir.

Madde 17- İstanbul Patrik Vekilliği makamının herhangi bir nedenle boşalması durumunda, öncelikle patriğin başkanlığında toplanan karma meclis tarafından piskopos rütbesinde bulunan üç kişi, cemaat metropolitliğine gönderilir. Yerel millet meclislerinin oybirliği ile metropolitler üç kişiden birisini seçip 31 gün içerisinde oylama sonuçlarını patrikhaneye sunma mecburiyetindedir.

Madde 18- Eğer seçilen metropolitlerden birisi seçimi kazanırsa, görevinden ayrılması gerekecek ise, yerine usul gereğince bir başkasının seçilmesi ve atanması lazımdır. Böylece oybirliğiyle seçimi kazanan metropolit veya piskopos, geçerli bir özrü veya mantıklı bir gerekçe ile belirtilen görevden istifa ettiği takdirde ilk seçimde en çok oy alan ikinci piskopos bu göreve atanır.

Madde 19 Önceki maddede belirtilen usul üzere seçim tamamlandıktan sonra oy birliği ile seçilen piskoposun belgeleri, hükümetin bu atamayı onaylaması amacıyla patrik tarafından yazılı olarak Adliye ve Mezahip Bakanlığı'na sunulur.

Madde 20- Kudüs Metropoliti Mor Markos Manastırı ruhban cemaatinin başkanı ve Süryani cemaatinin kutsal yerlerinin sorumlu müdürü olup, Ortodoks Süryani Patrikliğine bağlı ve her konuda merkez patrikhane yetkilidir.

Madde 21- Kudüs Metropolitiğine atanacak olan kişi piskopos rütbesinde, dindar, güzel ahlaklı ve her yönüyle belirtilen makama layık ve aranan şartlara sahip olmalıdır. Görevi, patrikhanece belirlenen manastır kanun ve nizamlarına uygun hareket ve kanun ile kaidelerin uygulanmasına gayret etmesinden ibarettir.

Madde 22- Kudüs Metropolitliği boşaldığında 17. 18. ve 19. maddelerde belirtilen şekilde seçimler yapılır.

METROPOLİT, MATRAN, PİSKOPOS, HORİ VE RUHBAN İLE KEŞİŞLERE DAİR

Madde 23- Süryani Kadim Ortodoks mezhebi patrikliğince, ruhani reisler tarafından kutsanan ruhbana caslik⁹ diye adlandırılan yüksek rütbesi (metropolit, piskopos vs.) verilir. Süryaniler de, bütün ruhani rütbe ve makamlar, eski zamanlardan beri kullanıla gelmiştir.

Madde 24- Ruhbanlığa girmek isteyenler Deyrulzafaran ile iklidosa ait diğer manastırlarda, yani ruhban okullarından mezun olma zorunluluğu vardır. Adı geçen okullardan diploma ve yeterlilik alamayan veya karma meclis önünde yeterliliğini ispat edemeyen kişilerin rahip olarak takdis ve atamaları hiçbir şekilde kabul edilmez.

Madde 25- Ruban sınıfından olup, matran ve piskoposluk rütbesine atanacak kişinin dindar ve güzel ahlak sahibi, dini konularda bütünüyle haberdar, ruhani yönden başka maddi yönden de yetenekli, kanun ve uygulamalara vakıf, her yönüyle bu makama layık kişiliğe sahip olmalıdır.

⁹ Caslik, Yunanca, katholikos (genel, umumi)'tan gelmektedir. Süryanicesi, Mafiryonu. Antakya Süryani Patrikliğini, uzak coğrafyalarda temsil eden din adamı.

Devletin resmi dili olan Türkçe'ye meramını ifade edebilecek kadar sahip olması gereklidir. En az iki yıl metropolit vekilliğinde ve diğer görevlerde bulunması şarttır.

Madde 26- Boşalmış bulunan piskopos, metropolitlik makamlarına ve manastırlara yeni matran tayini için, ruhban sınıfından olup sonradan takdis edilmiş metropolit atanması gerektiği takdirde, yerel halk veya kilise cemaati tarafından iki kişi belirlenip, karar patriğe sunulur. Belirlenen şartlara sahip iki piskopostan veya iki rahipten birisi patriklikçe onaylanıp ihtiyaç bulunan yerlere atanması yapılır. Patrik tarafından atanması yapılan kişiye görev ve yetki belgesi (sustatikon) verilir.

Madde 27- Metropolit, Matran, Piskopos, Hori, Rahip, Keşiş, Şemmas(diyakos) gibi rütbelerde bulunanların tümü cemaatin en yüksek ruhani önderi olan Antakya Süryani Patrikliğine bağlıdır. Bunlar rütbelerine uygun hal ve davranışlarda bulunmaları, yapmakla görevli oldukları vazifelerine aykırı hareketlerde bulunmamaları gerekmektedir. Her zaman ve her yerde güzel davranışlarda bulunarak, patriğin sıfat ve şanına zarar verecek hareket ve sözlerden kaçınmaları görevlerinin gereğindedir.

Madde 28- Kudüs Metropoliti, İstanbul Patrik Vekilliğinde bulunan metropolit, Hindistan ve diğer yerlerde bulunan metropolit ve piskoposlar, manastırlarda bulunan tüm ruhban ve cemaat kiliselerindeki keşişler tümüyle patriğin başkanlığında bu nizamnamenin hükümlerine tabidirler.

Madde 29- Bir yerde veya bir kilise, manastır cemaati tarafından bir piskopos veya rahip hakkında şikayet vaki olursa, şikayet incelemeye layık görülürse, patrikhane ve karma meclis tarafından gerekli incelemeler yapılarak, sonucu içeren yazılı karar taraflara bildirilir.

Madde 30-Yirmi dokuzuncu maddede açıklandığı gibi aleyhinde şikayet bulunan bir piskopos, rahip veya keşiş inceleme ve soruşturma için patrikhaneye davet edildiği halde gelmemekte ısrar ile çekinme ve karşı çıkanlar veyahut inceleme ve soruşturma sonucunda mahkum olup kararı kabul etmeyen ruhani kişi cezadan kurtulmak amacıyla mezhep değiştirdiği iddiasında bulunanlar karma meclis kararıyla kendilerini takdis eden ve atayan patrik tarafından ruhbanlık yetkileri geçersiz sayıldıktan sonra, mahkumiyetleri ruhani bir suçtan ileri geliyorsa ruhani bir ceza ile cezalandırılır. Ruhani suçların dışında, dünyevi suçtan dolayı mahkum olmuşlarsa hükümet kuvvetlerine teslim edilir.

Madde 31- Piskoposlar görevli buldukları yerlerdeki cemaatin işleriyle her yönüyle ilgilenmeli. Birlikte çalıştıkları cemaatin ileri gelenleri ve yerel ruhbanlar ve keşişlerinde dahil olduğu makamın önemine göre altı, on ve on iki kişiden meydana gelen ve iki senede bir seçim veya yenilenme suretiyle karma meclis oluşturulup, bu kişiler cemaate danışılacak ve üyelerin atanması için patrikhaneye bildirilecektir.

Madde 32- Görev yerleri manastırlar olan matran, metropolit ve piskoposlara, yerel ruhban ve ileri gelenlerden oluşturulan heyet ve idare meclisince karara bağlanan aylık maaştan başka vakıf, gayrimenkul geliri ve yardım türünden para verilmeyecektir.

Madde 33- Patriğin ölümü halinde, terkedilmiş taşınabilir ve taşınmaz tüm malları patrikhaneye aittir. Piskoposlar, metropolitler ve diğer ruhbanların da vefat etmeleri halinde, terk edilmiş mallarından, dini ayinler sırasında kullandığı ruhban elbiseleri, kutsal takıları ve kitapları Deyrulzafaran Manastırı'na verilir, geriye kalan terk edilmiş taşınmaz gayri menkullerinin yarısı patrikhaneye, diğer yarısı da mahalli kilise ve manastırlara verilir. Ölüm olayından sonra, bunların terk edilmiş mallarını kimsenin almaya hakkı olmadığı gibi, ölen şahsın tüm malları gelenek olduğu üzere patrikhaneye aittir. Bu konuda tüm görev ve yetkiler patrikhaneye aittir.

Bundan dolayı, ruhbanlık mesleğini seçenler, ilk önce her türlü taşınır ve taşınmaz malları varsa, bunları yazılı olarak beyan ederek, patrikhane kayıtlarına kayıt eder. Gerekli işlemlerin yapılması karma meclis tarafından yürütülür. Böylece ruhban olan ve sonradan metropolit olarak atanan ve hatta patriklik görevine eriştikten sonra, aile ve akrabalarından kendisine devreden nakit ve çeşitleri dahi, patrikhane kayıtlarına geçirilir.

Ruhbanın ölümünden sonra, yukarıda belirtildiği üzere elbise ve kutsal takıları, kitaplarından başka, her türlü terk edilmiş malları ortaya çıkarsa, yarısı patrikhaneye, diğer yarısı ise yerel kilise ve manastırlara aittir.

Madde 34- Patrik olan zatın göreviyle ve dini emirlerle ilgili olarak, kanun hükümlerine aykırı hareket etmesi halinde görevinden alınır. Ancak, daha önce kendisine birinci ve ikinci defa metropolit ve matranlar tarafından uygun bir şekilde uyarı yazısı yazılır. Bu ihtarlara uymayıp, olayın tekrarına devam ederse bu takdirde matranların ve genel meclis üyelerinin birlikte hazırladıkları uyarı yazısı bir kez daha, tekrar ve ısrarla bildirildiği halde, patrik yine de ısrar

ederse ve istifa teklifini kabul etmezse, genel meclis üyeleri, patriğin görevden alınmasını Mezahipler Bakanlığında isteyeceklerdir. Fakat, patriğin görevden alınması, bütün metropolitlerle, genel meclisin üyelerinin üçte bir oranında oyları gereklidir.

Madde 35- Yirmi dördüncü madde de belirtildiği gibi, ruhban sınıfına dahil olmak isteyen kişiler, ruhban okullarından diploması olmayanların kabulü, karma meclis huzurunda yapılacak sınavı kazanması ve yeterliliğini gösteren belgeyi patrikhaneye sunmadıkça, hiçbir metropolit, rahip takdis edemez.

Madde 36- Evli olan keşişlerin kabul ve atanması, önceki madde hükümlerinden ayrı olup, kilise cemaati tarafından tespit edilerek, yerel meclis huzurunda yeterliliğini kanıtladığı takdirde, metropolit tarafından takdis edilerek patrikhaneye bilgi verilir. Diyakosların takdisi ve atamaları da bu madde hükümlerine tabidir.

Madde 37- Keşişlik sınıfına her arzu eden dahil olamaz. Gerektiği takdirde cemaat tarafından seçilmiş olması gerekmektedir.

Madde 38- Keşişlik görevine seçilecek olan kişi aşağıda belirtilen özelliklere sahip olmalıdır. Öncelikle evli olmak, en az otuz yaşında olmalı, dindar, namuslu, güzel ahlak sahibi olmalıdır. Dini hükümlere ve ayin uygulamalarına ait kanunları, kilisede becerikli, idaresi altında bulunan cemaatin mezhep ve ruhani işlerinde aydınlatmaya gücü yetmeli.

Madde 39- Karma mecliste üyesi bulunmayan bir yer için keşiş takdis ve ataması gerektiği takdirde, o yerin cemaati tarafından seçilmiş olan kimse, bağlı oldukları kilise veya manastır metropolitleri huzurunda imtihan edilip, özellikleri ve durumu araştırıldıktan sonra keşiş tayin ve ataması yapılır.

Madde 40- Evli olan keşişlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere, eskiden beri yürürlükte olan usul üzere, Kuddas(ayin) uygulaması, vaftiz, nikah ve cenazeler için aldıkları ödemeler ve yerel meclis üyelerince tensip ve takdir ettikleri miktardan fazla olmamalıdır. Bir kilisenin keşişi diğer kilisenin cemaatine üye olan Süryanilerin vaftiz, düğün ve cenaze merasiminde davet edilmedikçe bulunmayacaklardır.

Madde 41- Ruhban sınıfında bulunanlar, Kudüsü Şerfi ziyaret etmek için yola çıkanlar veya yardım toplamak için ikametleri dışındaki yerlere gitmek istediklerinde, keşişler mensup oldukları cemaat meclislerinden, metropolit,

piskopos ve diğer ruhban sınıfına mensup olanlar patrikhaneye baş vurup izin almadıkça hiçbir yere gidemezler.

PATRİKHANE KARMA MECLİSİNİN OLUŞTURULMASI VE ÜYELERİNİN GÖREVLERİ

Madde 42- Patrikhanenin ruhban ve sivil üyelerinden meydana gelen daimi karma meclis iki piskopos, dört rahip, altı tanesi halk temsilcilerinden olmak üzere on iki kişilik üyeden meydana gelir. Bular iki yıldan daha uzun süre görevde bulunamazlar. Meclisin tamamı üç yılda bir yenilenir ve değiştirilir.

Madde 43- Patriğin başkanlığında bulunan karma meclise üye olarak atanacak kişilerin belirlenmesinde her şeyden önce, patrik tarafından dört piskopos, sekiz rahip ve patrikhane cemaatinden ve Osmanlı Devleti vatandaşlarından ve genel kabul gören, dürüst, namuslu kişilerden on iki kişilik adayların adlarının yazılı olduğu bir belge tanzim edilerek, cemaat metropolitliği ve manastır yetkililerine gönderilir. Metropolitler ve manastır yetkilileri, yerel meclis başkanlarının oybirliği ile, belgede adı geçen adaylardan iki piskopos, dört rahip, altı sivil kişinin kararnameleri patriğe sunulur. Karma meclisin belirlenen üyeleri görevlerinde ve işlerinde kazandıkları tecrübe ve itibarları, devlet ve milletçe takdir ve kabul edilmiş kişiler olmalıdır.

Madde 44- Usulüne uygun yapılan seçimler sonuçlandırıldıktan sonra, onay için seçilmiş üyelerin isimleri hükümete sunulmak üzere patrik tarafından resmen Adliye ve Mezahip Bakanlığına gönderilir.

Madde 45- Karma meclise ataması yapılmış bir üye iki yıllık görev süresi bitmeden önce, geçerli ve haklı bir sebebi olmadıkça görevinden ayrılamaz. Geçerli bir sebeple istifaya mecbur olan veya görev süresi içerisinde vefat eden üyenin yerine, kalan süre için, yedekte olan üye atanır. Durumu Adliye ve Mezahip Bakanlığına bir yazı ile bildirilir.

Madde 46- Yukarıda adı geçen meclis, Ortodoks Süryani Patrikliğine bağlı kilise ve manastırların vakıflarına, patrikhanenin gelir ve giderleri ile ilgilenmek, cemaat okullarının en iyi şekilde idare ve geliştirilmesine özen gösterir. Vakıf ve varisi olmayan Hıristiyan ölülerine ait mallar hakkında, geçerli ve yürürlükte olan hüküm ve şartların yerine getirilmesi uygulaması, vasiyetnamelerin hüküm ve şartlarına uygun olarak yerine getirilmesi, ölen

kişinin yazılı eserleri ve gelirleri cemaat tarafından uygun yerlere harcanması konusunda gerekli yerlere bu konuda yetkili memurlar meclisçe gönderilecektir.

Madde 47- Patrikhanenin gelir ve giderlerine ait hesaplar, her yıl içinde meydana gelen gelir ve giderin genel muhasebesini araştırma ve inceleme, hesapları kayıt etmek üzere başkatip görevini ifa etmeye muktedir bir kişi görevlendirilecektir. Bu kişi meclisin gözetimi altında olacaktır.

Madde 48- Her yıl sonunda bütün kilise ve manastırlarda bulunan piskoposlar veya piskopos vekilleri, gelir gider kayıtlarını patrikhaneye sunmak mecburiyetindedir. Bu kayıtlar karma meclis tarafından incelenip onaylanacaktır. Fazla gelir durumunda bunun hangi manastır veya kiliseye ait ise, adına gelir kaydedilmek üzere, bina ve gelir getiren mallar ve diğerleri yerel meclis tarafından satın alınır.

Madde 49- Patrikhanede, Süryani Ortodoks patrikliğine bağlı, bütün cemaate ait kilise ve manastırların vakfı olan bağ, bahçe, değirmen, tarla ve arazinin miktarı, manastırlardaki kutsal sayılan araç ve gereçler, döşemeler, çeşitli kitaplar gibi taşınabilir malların miktarını gösterir kayıtlar bulundurulur. Bu suretle güvenliğe alınmalıdır. Her yıl basılacak olan millet yıllığına yazılmak üzere, patrikhane karma meclisi, bütün Süryanilerin erkek ve kadın nüfusu, diyakosluk rütbesine varıncaya kadar ruhban sınıfında bulunanların isimleri ve görevlerini, okul müdür ve öğretmenlerinin isimlerini ve öğrenci sayılarını belirten cetvelleri isteyeceklerdir.

Madde 50- Patriğin bilgisi olmaksızın ve kendisi mecliste bulunmadığı sırada, metropolitlerden birisini vekil tayin etmeden, karma meclis tarafından alınan kararlara itibar edilmeyip geçersiz sayılacaktır. Bunun gibi, meclisin bilgisi dışında, patrik tarafından tek başına alacağı kararlar da geçersiz sayılacaktır.

GENEL MECLİSİN OLUŞTURULMASI VE GÖREVLENDİRİLMESİ

Madde 51- Genel meclis üyeleri üç kısımdan oluşur. Birinci kısım, görevli bulunan bütün metropolit ve piskoposlardır. İkinci kısım, kırsal kesimdeki piskopos ve meclis üyelerinden iki kişi. Üçüncü kısım, patrikhanenin ruhban ve sivil karma meclis üyelerinden ibarettir.

Madde 52- Genel meclis üç yılda bir mayıs ayının başında, patrik tarafından yapılacak davet üzerine, patriklik makamı olan Deyrulzafaran

Manastırında toplanır. Ancak, lüzumu halinde patrikhane ve karma meclisin onayı ve kararı ile belirlenen zamandan önce de toplanabilir.

Madde 53- Genel meclis bu toplantılarda öncelikle, Deyrulzafaran Manastırı'ndaki işlerin düzenlenmesine, diğer manastırların ıslahı ve düzeni, cemaat okullarının geliştirilmesi, ruhani işlerin düzenlenmesine dair gerekli tedbirlerin kararlaştırılması. Bu kararlar patrikhanenin genel siciline kayıt edildikten sonra, alınan kararlar doğrultusunda hareket edilmesini istemek üzere patrik tarafından yazılı olarak duyurulması.

Madde 54- Geçerli bir mazeretinden dolayı Genel Meclis toplantısında bulunması mümkün olmayan metropolit için, karma meclis ruhanileri arasından birisi görevlendirilebilir.

Madde 55- Genel Meclis toplantılarına davet edilen ve taşradan gelen metropolit ve üyelerin harcırahları, karma meclisin takdir ve onayı ile patrikhane bütçesinden ödenir.

EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİNE DAİR

Madde 56- Deyrulzafaran Manastırı'nda; bir şubesi ruhban sınıfına ait olmak üzere dini ilimlerin öğretilmesi, bir şubesi de halka ait lise düzeyinde, tam teşkilatlı bir okulun tesisi gerekli olduğu gibi, Kudüs-ü Şerif Manastırı'nda da dini ilimleri öğretmek üzere ruhban sınıfına ait olmak üzere bir okul açılacaktır.

Madde 57- Musul iline bağlı Şeyh Matta adıyla bilinen, Diyarbekir ili Beşiri ilçesine bağlı Mor Kıryakos, Midyat ilçesi sınırları dahilinde bulunan Mor Gabriyel adındaki manastırlarında da birer şubesi ruhbanlara, bir şubesi de çocuklara ait olan ve ilkokul düzeyinde, yeni usulde eğitim ve öğretim programına uygun olarak düzenlenmesine yardımcı olunacaktır.

Madde 58- Devlete bildirilen ve resmi belgelerle ispat edilen ve tarihi bilgilerle Süryanilere ait kilise ve manastırların, tarihi değerlere haiz araç ve gereçlerin korunması, her türlü saldırı, tecavülden uzak tutulması ve dokunulmazlığı devlet güvencesi altındadır.

VERGİ VE YARDIMLARA DAİR

Madde 59-Süryaniler, patrikhane çalışanları, ruhbanlar ve ihtiyaç sahiplerinin giderlerine harcanmak üzere, (zıdk) olarak ifade edilen ve miktarı herkesin gücüne göre belirlenen yıllık ödemeyi yapmak zorundadır. Ancak, bunun toplanmasında ve sarf edilmesinde hiçbir şekilde suiistimale meydan vermeden, güvenli bir şekilde toplanmasını sağlamak gerekir. Genel meclis toplantısında, her yerleşim yerinin nüfus sayısına göre yıllık muayyen bir miktar belirlemesi gerekir.

Madde 60- Adı geçen ödeme kiliselerde vaftiz, nikah, cenaze töreni ve diğer dini merasimler için cemaat tarafından davet edilen matran, piskopos, rahip, keşiş, şemmaslar ve kilise yardımcı personeline adet olduğu üzere verilecek olan ücret, bunların ikametgahlarıyla patrikhane yazılıp düzenlenecek izin belgesi için yazıcı ücreti olmak üzere, alınan paradan hariçtir.

Madde 61- Altmışınca madde de belirtilen ruhani törenlerden dolayı matran, piskopos, rahip, keşiş, şemmas ve kilise yardımcı personeline verilmesi gereken ücretin miktarı, mahalli cemaat meclisince belirlenir.

Madde 62- Süryani Ortodoks Patrikliğine bağlı bütün manastır ve kiliselerin vakıf gelirlerinin yüzde 10'u, patrikhane giderlerine ait olmak üzere her yıl patrikhaneye teslim edilecektir. Ancak, bazı yıllarda adı geçen vakıfların onarımına gerek görüldüğü veya önemli bir masrafı gerektiren kilise ve manastırların vakıf gelirlerinden bir şey alınamaz.

Madde 63- İstifa veya azil olunmuş, ihtiyaç sahibi olduğu belli olan patrik ve metropolitlerin ihtiyaçlarının karşılanması karma meclise aittir.

SONUÇ

Madde 64- İşbu nizamnamenin genel esaslarına dokunulmaksızın bazı maddelerin açıklanması veya ek yapılmasına ihtiyaç duyulduğu takdirde, genel meclisin toplantısında kararlaştırılıp onaylandıktan sonra hükümete arz edilecek ve verilecek izine göre gereği yapılacaktır.

Adiye ve Mezahip Bakanlığı makamına, 79 numara ve 10 Kasım 1329 tarihli emirleri gereğince patrikhane toplanan heyetimizce sonuçlandırılan 64 maddeyi kaleme alan, işbu nizamname bütün maddeleri tekrar gözden geçirilerek, oybirliğiyle kabul ve tasdik olunur. 18 Mart 1330

Ruhani Üye Mardin Temsilcisi Matran Circis	Üye İstanbul Patrik Vekili Fevt	Üye Musul Temsilcisi Matran İlyas Şakir	Üye Diyarbakır Temsilcisi Matran Toma
Üye Patrikhane Temsilcisi Matran Mansur	Sivil Üye Yusuf Raci	Üye Mensur Ken'u	Üye Naum Şehrisinah
Üye Hanna Çıkkı	Üye Hanna Elkas	Üye Hanna Hannas	